בנם היו עומדין אין מהוה הוו ולא הוו ידעי הי באמצע תיבה והי בסוף תיבה ואתו צופים ותקינו פתוחין באמצע תיבה וסתומין בסוף תיבה סוף סוף אלה המצות שאין נביא עתיד לחדש דבר מעתה אלא שכחום וחזרו ויסדום וא"ר ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא תרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו מפי ר' אליעזר ור' יהושע תרגום של נביאים יונתן בן עוזיאל אמרו מפי חגי זכריה ומלאכי ונזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה יצתה בת קול ואמרה מי הוא זה שגילה סתריי לבני אדם עמד יונתן בן עוזיאל על רגליו ואמר אני הוא שגליתי סתריך לבני אדם גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא אלא לכבודך עשיתי שלא ירבו מחלוקת בישראל ועוד ביקש לגלות תרגום של כתובים יצתה בת קול ואמרה לו דייך מ"ט משום דאית ביה קץ משיח ותרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו והא אמר רב איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר רב מאי דכתיב [א]ויקראו בספר תורת האלהים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא ויקראו בספר תורת האלהים זה מקרא מפורש זה תרגום ושום שכל אלו הפסוקין ויבינו במקרא אלו פיסקי טעמים ואמרי לה אלו המסורת שכחום וחזרו ויסדום מאי שנא דאורייתא דלא אזדעזעה ואדנביאי אזדעזעה דאורייתא מיפרשא מלתא דנביאי איכא מילי דמיפרשן ואיכא מילי דמסתמן דכתיב [ב]ביום ההוא יגדל המספד בירושלם כמספד הדדרימון בבקעת מגידון ואמר רב יוסף אלמלא תרגומא דהאי קרא לא ידענא מאי קאמר ביומא ההוא יסגי מספדא בירושלים כמספדא דאחאב בר עמרי דקטל יתיה הדדרימון בן טברימון ברמות גלעד וכמספדא דיאשיה בר אמון דקטל יתיה פרעה חגירא בבקעת מגידו [ג]וראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם ויברחו בהחבא מאן נינהו אנשים אמר ר' ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא זה חגי זכריה ומלאכי אינהו עדיפי מיניה ואיהו עדיף מינייהו אינהו עדיפי מיניה דאינהו נביאי ואיהו לאו נביא איהו עדיף מינייהו דאיהו חזא ואינהו לא חזו וכי מאחר דלא חזו מ"ט איבעיתו אע"ג דאינהו לא חזו מזלייהו חזו אמר רבינא שמע מינה האי מאן דמיבעית אע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי מאי תקנתיה ליקרי ק"ש ואי קאים במקום הטנופת לינשוף מדוכתיה ארבע גרמידי ואי לא לימא הכי עיזא דבי טבחי שמינא מינאי: והשתא דאמרת מדינה ומדינה ועיר ועיר לדרשה משפחה ומשפחה למאי אתא אמר רבי יוסי בר חנינא להביא משפחות כהונה ולויה שמבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה דאמר רב יהודה אמר רב כהנים בעבודתן ולוים בדוכנן וישראל במעמדן כולן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה תניא נמי הכי כהנים בעבודתן ולוים בדוכנן וישראל במעמדן כולן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה קל וחומר מעבודה ומה עבודה שהיא חמורה מבטלינן תלמוד תורה לא כל שכן ועבודה חמורה מתלמוד תורה והכתיב [ד]ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו [וגו'] וישתחו (לאפיו) והיכי עביד הכי והאמר רבי יהושע בן לוי אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בלילה חיישינן שמא שד הוא שאני התם דאמר ליה כי אני שר צבא ה' ודלמא משקרי גמירי דלא מפקי שם שמים לבטלה אמר לו אמש בטלתם תמיד של בין הערבים ועכשיו בטלתם תלמוד תורה אמר לו על איזה מהן באת אמר לו עתה באתי מיד [ה]וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק אמר רבי יוחנן

מלמד

בנם היו עומדין. שהיתה חקיקתן משני עבריהן הלכך אלו אותיות יש להן מקום דבק אלא מ"ם וסמ"ך היתה באויר (ודוקא בסתומים) ואפשר היה לו לתרץ הך (ברייתא) דרב חסדא בסתומין וכי אמתר הך דרבי ירמיה בפתוחין והכי מוכח בפרק הבונה במסכת שבת אלא הא פריך לה מילתא דשויא לתרוייהו: **מהוה הוו כו'.** ואורחא דסוגיא דגמ' (להקשות) דבר שאינו עד דעלת ומעמידה על בורייה מפי רבי ע"כ: **שלא ירבו מחלוקת.** לפרש מקראות הסתומים: **קץ משיח.** בספר דניאל: **ויקראו בספר תורת האלהים וגו'.** בספר עזרא כתיב: **זה מקרא.** לשון עברי של חומש: **הפסוקים.** היאך נפסקין: **פיסקי הטעמים.** הנגינות קרויין טעמים: **אלמלא תרגומא דהאי קרא כו'.** שלא מצינו בכל המקרא הספד להדדרימון בבקעת מגידו ויונתן תרגמו לשני הספידות הדדרימון ברמות גלעד (מלכים א כב) ויאשיהו בבקעת מגידו כדמפרש בספר מלכים (ב כג): **דאינהו נביאי.** שנתנבאו לישראל בשליחותו של מקום והוא לא נשתלח לישראל בשום נבואה: **מאי טעמא איבעיתו.** דכתיב בקרא אבל חרדה גדולה נפלה עליהם ויברחו בהחבא: **מזלייהו.** שר של כל אדם למעלה: **לינשוף.** ידלג: **וישראל במעמדן.** עומדין על תמידי צבור בשעת הקרבן כדתנן במסכת תענית (דף כו.) תשמרו להקריב לי במועדו היאך שומר אם אינו עומד על גביו תיקנו נביאים הראשונים כ"ד משמרות על כל משמר ומשמר היה מעמד כו': **והיכי עביד הכי.** שהשתחוה לו דכתיב ויפול על פניו וישתחו: **אמש בטלתם כו'.** בתשובה שהשיבו עתה באתי אנו למדין תחלת דברי המלאך האשימן בשני דברים אמש כלומר כשהעריב היום היה לכם להקריב תמיד הערב ובטלתם אותו ונשתהיתם במארב העיר מנם שאין זמן מלחמה בלילה [משתמשין]: **ועכשיו.** שהוא לילה היה לכם לעסוק בתורה שהרי אינכם נלחמים בלילה: **עתה באתי.** על של עכשיו: **מיד וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק.** לא בלינת הלילה כתיב אלא בלילה שלן על העמק והכי קאמר מיד חזר יהושע מדבריו ובטל לילה אחד במטור עסק בתורה:

הא

מבטלין כהנים מעבודתן לשמוע מקרא מגילה. וקשה אמאי מבטלין והלא אחר הקריאה יש הרבה שהות לעבודה ויש לומר דכיון דמשהאיר היום הוי זמן עבודה והם מניחין אותה בשביל הקריאה משום הכי קרי ליה ביטול וא"ת ויעשו עבודתן מיד ואחר כך יקראו המגילה לבדם וי"ל דטוב לקרות עם הצבור משום דהוי טפי פרסומי ניסא:

חיישינן שמא שד הוא. פירש ריב"א דדוקא חוץ לעיר [היכא דשכיחי מזיקין] כגון בשדה ובלילה וכן היה יהושע בר על יריחו בשדה רחוק ממחנה ישראל אבל במקום שבני אדם מצויין אין לחוש דאל"כ אדם שאמר לנו [בלילה בעיר] כתבו גט לאשתי היכי כתבינן ניחוש שמא שד הוא [ולא נכתוב] עד דנחזי ליה בבואה דבבואה ולא אשכחן דפריך ליה גמרא אלא גבי מי שהשלך בבור פרק התקבל (גיטין דף סו. ושם):

אמש בטלתם תמיד של בין הערבים. קשה אמאי בטלוהו בשלמא תלמוד תורה בטלו לפי שהיו צרים על העיר כל ישראל אבל הכהנים אמאי לא היו מקריבים התמיד וי"ל לפי שהארון לא היה במקומו כדאמר פרק הדר (עירובין דף סג:) והכהנים נושאין את הארון וא"ת והיכי משמע לישנא דקרא דבטלו התמיד ותלמוד תורה ויש לומר דה"פ מדקאמר הלנו אתה הכי קאמר בשביל תלמוד תורה באת דכתיב תורה צוה לנו אם לצרינו או בשביל הקרבנות שמגינים עלינו מצרינו:

עתה באתי. פי' ריב"ן על תלמוד תורה באתי דכתיב ביה ועתה כתבו לכם [את] השירה הזאת (דברים לא)[ו]: **וילן** יהושע בלילה ההוא בתוך העמק. לא כתיב בההוא קרא כן אלא כשבא על יריחו כתיב וילן בלילה ההוא בתוך העם וכשבא על העי כתיב וילך בלילה ההוא בתוך העמק ולכך הש"ס הוא לקצר הפסוקים ולערבם יחד כמו ונתן הכסף וקם לו (ערכין דף לג.)[יח]:

מלמד

מסורת הש"ס

גמ' א) נדרים לז: ב) מו"ק כח: ג) [עי' תוס' ב"ק ג: ד"ה כדמתרגם] ד) [סנהדרין לג:] ה) שהיה דניאל מתמה עליהם שהוא ראה והמה לא ראו ומשני שהיו תו"מ שהיו להם מעלה גדולה ממנו שהיו נביאים והם לא ראו זו היתה התמיה שלו ו) [שם לג.] ז) [שם ע"ש] ח) [ערכין ד. ושם איתא ר"י אמר שמואל] ט) סנהדרין מד. י) עירובין סג: [סנהדרין שם] יא) [וכן איתא בסנהדרין מד: ועי' תוס' דהכא ד"ה וילן וכו' אבל בעירובין סג: איתא וילך וכו' אמר רבי יוחנן מלמד שהלך בעומקה וכו' וע"ש תוס' ד"ה מיד וילך וכו'] רש"י יב) ליתו בספ' אחרים יג) נ"א פריק יד) נ"א ומשני מהוה טו) [צ"ל לתרץ] תוס' טז) [ועי' תוס' עירובין סג: דגרסי וילך ע"ש] יז) [יהושע] יח) [ועי' תוס' שבת קכח. ועירובין טו: ד"ה בכתיבה וכמו"ק ח. ד"ה נפקא ולקמן כ. ד"ה דכתיב ומנחות מד: ד"ה מנחתם]

גליון הש"ס

גמ' שכחום וחזרו ויסדום. לקמן יח ע"א סוכה מד ע"א: **שם אונקלוס הגר אמרו.** עי' ירושלמי דמסכתין פ"א הלכה ט: **שם כמספדא דאחאב.** עי' מ"ק כח ע"ב תוס' ד"ה והלא: **רש"י ד"ה ויקראו כו' בספר עזרא כתיב.** עי' סוכה יב ע"א ברש"י ד"ה אלו הסך ומ"ש שם: **תוס' ד"ה מבטלין כו' והלא אחר כו'.** עי' פסקי תוס' ערכין אות ב:

הגהות

גמ' ויקראו בספר בתורת האלהים כו'. נ"ב וכן בסמוך ובפרש"י: (רש"ש)

מ"ש דאורייתא דלא אזדעזע כו'. נ"ל: (רש"ש)

רש"י ד"ה בנם. ברייתא. נ"ב נ"ל כברייתא פי' קושיא שניה: (ר"ש מדעסוי)

ד"ה בנם. ד"ס בנם וד"ס מיהוה הוו הכ"א וכוה לא נצרך להגה"ס שבגליון: (רש"ש)

תורה אור

גמ' א] וַיִּקְרְאוּ בַסֵּפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מְפֹרָשׁ וְשׂוֹם שֶׂכֶל וַיָּבִינוּ בַּמִּקְרָא: (נחמיה ח, ח)

ב] בַּיּוֹם הַהוּא יִגְדַּל הַמִּסְפֵּד בִּירוּשָׁלִַם כְּמִסְפַּד הֲדַדְ רִמּוֹן בְּבִקְעַת מְגִדּוֹן: (זכריה יב, יא)

ג] וְרָאִיתִי אֲנִי דָנִיֵּאל לְבַדִּי אֶת הַמַּרְאָה וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ עִמִּי לֹא רָאוּ אֶת הַמַּרְאָה אֲבָל חֲרָדָה גְדֹלָה נָפְלָה עֲלֵיהֶם וַיִּבְרְחוּ בְּהֵחָבֵא: (דניאל י, ז)

ד] וַיְהִי בִּהְיוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה אִישׁ עֹמֵד לְנֶגְדּוֹ וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אַתָּה אִם לְצָרֵינוּ: וַיֹּאמֶר לֹא כִּי אֲנִי שַׂר צְבָא יְיָ עַתָּה בָאתִי וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל פָּנָיו אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ וַיֹּאמֶר לוֹ מָה אֲדֹנִי מְדַבֵּר אֶל עַבְדּוֹ: (יהושע ה, יג-יד)

ה] וַיִּשְׁלָחֵם יְהוֹשֻׁעַ וַיֵּלְכוּ אֶל הַמַּאְרָב וַיֵּשְׁבוּ בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין הָעַי מִיָּם לָעָי וַיָּלֶן יְהוֹשֻׁעַ בַּלַּיְלָה הַהוּא בְּתוֹךְ הָעָם: (יהושע ח, ט) וַיָּשִׂימוּ הָעָם אֶת כָּל הַמַּחֲנֶה אֲשֶׁר מִצְּפוֹן לָעִיר וְאֶת עֲקֵבוֹ מִיָּם לָעִיר וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ בַּלַּיְלָה הַהוּא בְּתוֹךְ הָעֵמֶק: (יהושע ח, יג)

תוס' ו] וְעַתָּה כִּתְבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמְּדָהּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׂימָהּ בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה לִּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (דברים לא, יט)

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"א מהלכות מגילה הלכה א סמג עשין ד טור ש"ע א"ח סי' תרפז סעיף ב:

פניני רש"י

אלו הפסוקין. עד היכן מסיים כל פסוק ופסוק להכי קרי להו שום שכל שיכול להשכיל בפסוק בין כל פיסוק ופיסוק: (נדרים לז:)

גרמידי... אמה: (ב"מ סז. ד"ה כנר)

והיכי עביד הכי. דמשתחוה לאדם בלילה דכיון דאמר לו הלנו אתה אם לצרינו (יהושע ה) מכלל דלילה הוא דאי ביממא וכי לא היה מכיר בין שרי ישראל לשרי אומות העולם: (סנהדרין מד.)

שמא שד הוא. ואין מוציאין שם שמים על המזיק ושלום שם שמים הוא שנאמר (שופטים ו) ויקרא לו ה' שלום וכ"ש שאין משתחוה לדומה כמשתחוה לשעירים: (סנהדרין מד.)

ועכשיו בטלתם תלמוד תורה. ...ועכשיו שהלילה אתם מבטלים תלמוד תורה לפי שהיו עסוקים במלחמה ביום לא היה להן עת לעסוק בתורה אלא בלילה... (עירובין סג: ד"ה ויפי נסיות)

רבינו חננאל

ופרקינן לעולם מתוקנים היו. וכן היה מסורת בידם מהנביאים להיות הפתוחים באמצע תיבה. והסתומים בסוף תיבה ושכחום וחזרו הצופים ויסדום. והוא עוד אמר תרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו מפי ר' אליעזר ור' יהושע כאשר למדו אותו כך לימדוהו לאחרים. ושל נביאים יונתן בן עוזיאל אמרו כמו שהיה מסורת בידם של חכמים מפי חגי זכריה ומלאכי. ותרגום של כתובים נמנע מן השמים לגלותו משום דאית ביה קץ משיח. ואקשינן והא תרגום של תורה בימי עזרא הוה דכתיב (ויכתבו) [ויקראו] בספר תורת האלהים מפורש. ואמרינן מפורש זה תרגום ושום שכל אלו פסוקים. ויבינו במקרא זה פיסוק טעמים ואמרי לה אלו המסורת. ופרקינן אין תרגום מיהוה הוה בידייהו מקמי עזרא ושכחוהו רובא דאינשי ואתא אונקלוס ויסדיה למיקרי ביה בצבור. פיהו מילי דאורייתא מיגליין. כלומר רובן מפורשין הן. אבל של נביאים מסותמין הן. דהא לולי התרגום של זה הפסוק ביום ההוא יגדל המספד בירושלם כמספד הדדימון וגו'. לא הוינן ידעינן פירושא דהאי פסוקא ולפיכך נזדעזע העולם שגילה הטעמים שהיו נעלמים. וראיתי אני דניאל לבדי המראה וגו'. מאן נינהו אנשים שהיו עמו זה חגי זכריה ומלאכי. ולמה נפלה חרדה גדולה עליהם. דאע"ג דאינהו לא חזו מזלייהו חזו:

וכיון דמדינה ומדינה (הוא) לדרשה הוא דאתיין כדאמרן משפחה [ומשפחה] מאי דרשת בה ואסיקנא משפחות כהנים ולוים. וכדתניא כהנים המתעסקין בעבודתן ולוים בדוכנם וישראל במעמדן כולן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה. אם הכהנים מבטלין עבודתן ת"ת לא כל שכן. ואקשינן וכי עבודה חמורה מתורה והכתיב ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה וגו' ויאמר לא כי אני שר צבא ה' עתה באתי. א"ל אמש בטלתם תמיד של בין הערבים ועכשיו בטלתם ת"ת. וא"ל איזה מהן באת. א"ל עתה באתי. כלומר על ת"ת שבטלתם אותו עתה. הנה ת"ת חמור מעבודה ופרקינן התם גבי יהושע ת"ת דכל ישראל ולפיכך חמור מעבודה. אבל דיחידים כגון ת"ת דרבי עבודה חמורה ממנו. וכן פורים: **אריב"ל** אסור לאדם לתת שלום בלילה חיישינן שמא שד הוא ואי מכיר לו שם שמים

לשון חכמים ◆ **מסורת** - הדיוק בכתיבת התיבה חסר או מלא (ע"פ רש"י סנהדרין ד.): **חגירא** - נכה רגלים (תרגום מלאכי א, ח): **גרמידי** - אמות (רש"י ב"מ סז.): **אמש** - כשהעריב היום (רש"י). הלילה שעבר (ע"פ אבן עזרא שמות י, כח):